

Uus ekspositsioon koduloomuuseumis

Hiljuti avati Rakvere Rajooni-
devahelises Koduloomuuseumis
revolutsiooni-eelse ajaloo osakon-
nas uus ekspositsioon, mis käsit-
leb sündmusi Põhja-Eestis ürg-
kogukondliku korra algusest ku-
ni XIII sajandi keskpaigani mele
ajaarvamise järgi.

Uue ekspositsiooni koostamisel
on eriti suurt rõhku pandud kohaliku
ajaloole endise Virumaa
ulatuses.

Vanimaks mälestusmärgiks Ees-
ti ajal elanud inimestest on küt-
tide ja kalapüüdjate asulakoht
Kunda lähedal omaaegse järve
saarekesel Lamasmäel VII—VI
aastatuhandest enne meie ajaar-
vamist. Näeme toleaegseid töö-
riistu, endise järve kaarti ja teisi
andmeid sellest, kuidas inimesed
siis elasid.

Asustus oli kuni meie ajaarva-
mise alguseni võrdlemisi hõre,
sest enamuses elasid inimesed ai-
nult jõgede ja järvede ümbrus-
es. Ülevaate asutusest annab
muististe leviku kaart. Matmis-
kommete tutvustamiseks on eks-
positsiooni paigutatud Kiviõli ra-
joonis Lüganusel asuva kivikirst-
kalme makett.

Alates meie ajaarvamise algu-
sest muutus viljakasvatus ini-
mestele põhiliseks elatusalaks ja

seepärast muutus pilt ka asustu-
ses. Asulad tekkisid varem põ-
liste metsadega kaetud aladel.
Jällegi näitab muististe leviku
kaart toleaegsete inimeste elu-
paiku. Linnused olid siis võrdle-
misi suured ja nõrgalt kindlus-
tatud, sest neid kasutati ajutiste
varjupaikadena vaenuliste kalla-
letungide puhul. Kloodi linnus
Rakvere rajoonis on üks n'isu-
guseid. Eksponeeritud on arheo-
loogilistel kaevamistel Kloodist
leitud esemeid, linnuse kaart, fo-
tosid jne.

Ka matmiskombed on muutu-
nud. Kiviõli rajooni Pada kalme
makett annab hea ülevaate lahti-
kaevatud tarandkalme. Rikkali-
kult on esitatud ka esemeid: põ-
lenud (surnuga koos põletatud),
miniatüürsed ja katkimurtud eh-
ted, Toila ja Aseri kalmelt saad-
ud tööriistad, relvad ja ehted.

Varase feodalismi ajajärgul al-
gas juba rikaste maavalduste
kasvamine ja nende võimu suure-
nemine. Arenevast kaubitsemi-
sest ja ühendusest kaugele maa-
dega kõnelevad rohked mündi- ja
hõbesemete leiud. Vitriinides on
hõbekäevõru ja terve rida Araa-
bia (Kuufa), anglosaksi ja vana-
saksa münte X ja XI sajandist.

Arheoloogiliste mälestusmär-
kide levik näitab, et XII sajandi
lõpuks oli kogu Eesti ala võrd-
lemisi ühtlaselt asustatud. Põhja-
Eesti kohta kinnitavad seda ka
Taani Hindamisraamatu andmed,
mis näitavad, et tol ajal olid siin
olemas juba kõik suuremad kü-
lad, mida tunneme XIX sajandi
algusest. Sellest annab ülevaate
kaart «Virumaa külad ja kihel-
konnad XIII sajandi alguses».

Kogu Virumaa territooriumil
asus ka palju linnuseid. Eks-
positsioonis näeme, millised nad
praegu välja näevad ja kus nad
asuvad. Valmimas on ka Väike-
Maarja rajoonis asuva Punamäe
linnuse makett.

Eriti palju on praegu teada-
olevate muististe hulgas usundi-
ga seotud kohti: ohvrikive- ja
allikaid, hiimägesid jne. Ka nen-
dega võib muuseumis väljapa-
nekuid vaadeldes tutvuda.

Sellest perioodist on välja pan-
dud ka rohkesti esemeid — nais-
te ehteid nooremast rauaajast,
rida tööriistu ja ehteid Aseri kal-
mest, eestlaste relvi XII ja XIII
sajandist jne.

XIII sajandi algul algas saksa
ja taani röövvallutajate sissetung
Eestisse. Kaart — «Võitluste käik
Eesti alal 1218—1222 ja 1222—
1224 (1227)» annavad ülevaate
eestlaste, sakslaste, venelaste,
taanlaste, rootslaste ja leedulaste
retkedest, linnuste piiramisest
ja vallutamisest, ülestõusudest,
taanlaste ja rootslaste poolt
1220. aastal ristitud aladest ja
võitlusalast taanlaste ja sakslas-
te vahel.

Ekspositsioon lõpeb materja-
lidega Jäälahingust Peipsil
1242. a., mille kohta ütles K.
Marx «Aleksander Nevski asu-
tub välja Saksa rüütlite vastu,
lõõb neid Peipsi järve jääl nii,
et lurjused olid lõplikult paisatud
Vene piiri äärest emale».

Edaspidi on muuseumi tööta-
jatel kavas täiendada sama osa-
konna järgnevate perioodide
ekspositsiooni.

L. PAJOS,

muuseumi vanem teaduslik töötaja